

карнавалістиці. Результати проведеного аналізу вказують на **перспективи** вивчення карнавального мовлення дітей з урахуванням естетики карнавалу, обумовленої історичними та соціокультурними факторами розвитку всього суспільства.

Література

- Бахтин М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса. *Собрание сочинений в 7-ми томах*. Т. 4 (2). М.: «Языки славянских культур», 2010. С. 7-516
- Борев Ю. Б. Комическое, или О том, как смех казнит несовершенство мира, очищает и обновляет человека и утверждает радость бытия. М. : Искусство, 1970. 275 с.
- Дусина Н. В. Карнавальный дискурс в новелле Э. Т. А. Гофмана "Принцесса Брамбилла". *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов : Грамота, 2014. № 10 (40). Ч. 1. С. 57-59.
- Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог, роман. *Вестник Московск. ун-та*. Сер.9. Филология. 1995. №1. С. 97-124.
- Манн Ю.В. Карнавал и его окрестности. *Вопросы литературы*. 1995. №1. С. 154-182.
- Пожидаева В. Г. Мифопоэзис художественного дискурса Ф. Дюрренматта : дисс. на на соискание учен. степени канд. филол. наук : 10.01.03 - Литература народов стран зарубежья. Екатеринбург: 2007. 166 с.
- Пропп В. Я. Проблемы комизма и смеха. М. : Алетейя, 1997. 284 с.
- <http://www.kleinkind-online.de/seiten/deckblaetter/reime.htm>
- <https://wortwuchs.net/kinderreime/>

(Матеріал надійшов до редакції 17.10.18. Прийнято до друку 1.11.18)

УДК: 811.133.1:81'373

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2018-74-05>

ВОЛГІНА О. О.

(Запорізький національний університет)

РОЗВИТОК ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ФРАНЦУЗЬКОГО ЕТНОСУ

Стаття присвячена висвітленню когнітивних засад формування та розвитку лексико-стилістичної системи французької мови. Простежено зміни в семантичній структурі та функціонуванні стилістично маркованих слів. Виявлено когнітивні механізми і закономірності розвитку лексико-стилістичної системи у зв'язку з концептуалізацією світу носіями французької мови.

Ключові слова: стилістичний маркер, стилістичний субконцепт, когнітивна стилістика, концептуалізація, концептуальна картина світу, етнос.

Volgina O. O. Development of lexical and stylistic system of French language as the reflect of the evolution of the conceptual picture of the world of French ethnos. The article is devoted to revealing the cognitive bases of the forming and development of the lexical and stylistic system of modern French which is viewed from the cognitive lexicographical perspective. The main concept of the given theses is that the lexical and stylistic system of the language is a cognitive means of recording, storing, applying the knowledge and its evolution can reflect the evolution of the conceptual picture of the world of ethnos. The stylistic meaning of the linguistic sign represents a stylistic subconcept – the expressive and evaluative quantum of knowledge about the concept, which is based on the associative and figurative perception of the surrounding reality. The stylistic stratification of the verbal part of the basic concepts of modern French such as «*homme*» and «*femme*» are analyzed (1968-2016). It is proved that the general regularity of the development of the stylistic system of modern French is the tendency of weakening of its stylistic potential at the expense of the expansion of the spheres of functioning of its elements, reflected in the lexicographical sources, which is manifested in the democratization of the language, its familiarization and vulgarization.

Keywords: stylistic mark, stylistic subconcept, cognitive stylistics, conceptualization, conceptual picture of the world, ethnos.

Останнім часом увагу науковців привертають нові галузі лінгвістичних досліджень – когнітивна лексикографія [Бабенко 2011, с. 5] та когнітивна стилістика [Болотнова 2012, с. 5]; [Джусупов 2011, с. 67]; [Маслова 2015, с. 135]; [Орлова 2009, с. 35], становлення яких відбувається під впливом когнітивної парадигми.

Звідси, **актуальним** виявляється дослідження когнітивної природи стилістично маркованих вербальних знаків, що становлять собою різноаспектні сутності, містять сукупність знань та уявлень про світ носіїв мови і, водночас, відображають еволюцію концептуальної картини світу французького етносу.

Об'єктом статті є лексичні одиниці сучасної французької мови, що мають у лексикографічних джерелах стилістичні маркери *familier, populaire, vulgaire, argot*.

Матеріал дослідження – авторитетні словники французької мови серії «Larousse»: «Le Petit Larousse» 1968 р. (1449 од.) і «Le Petit Larousse» 2016 р. (3730 од.).

Мета статті – виявити зв'язок розвитку лексико-стилістичної системи французької мови з концептуалізацією світу носіями французької мови.

Французький етнос, як і будь-який інший, має свою власну мовну картину світу, відповідно до якої носій мови організує зміст висловлювання. Саме таким чином проявляється специфічне сприйняття світу французами, зафіксоване у мові і віддзеркалене в лексикографічних джерелах.

Одним із засобів відображення мовної картини світу виступає стилістично маркована лексика. Як одиниця мовної картини світу, що має оцінну сутність, стилістично маркований вербальний знак втілює унікальне бачення світу носіями мови, що слугує збагаченню концептуальної картини світу франкомовного етносу у цілому. У світлі когнітивного підходу, стилістика може розглядати систему знаків з позиції їх зорієнтованості на породження стилістично маркованої інформації, а апарат когнітивної лінгвістики може бути використаний вже для осмислення й інтерпретації глибинних ментальних механізмів, що забезпечують продукування стилістично та культурно прецедентної інформації [Пацора 2013, с. 5].

Отже, стилістичне значення слова як компонент семантики лексичної одиниці отримує нову інтерпретацію [Лузіна 2000, с. 207]; [Никитин 2004, с. 55] і розглядається як відображення когнітивних ознак концепту, що ґрунтуються на асоціативно-образному сприйнятті фактів та явищ оточуючої дійсності. Саме стилістичні значення, які вербалізують оцінні смисли концепту, допомагають розкрити особливості концептуалізації дійсності носіями мови.

Найвні у французькому суспільстві етнічні упередження проявляються у використанні численних стилістично забарвлених найменувань. Ці стилістично марковані одиниці мають також і соціальне забарвлення і дозволяють оцінювати й інтерпретувати навколишній світ. Вони є застиглими фрагментами характерних для французів способів вербалізації знань про світ. До того ж, поява цих специфічних маркованих номінацій свідчить (завдяки системним характеристикам наявним потенційно), що світ для носіїв мови розширюється, вони намагаються пізнати нові грані відомого чи виділити специфічні аспекти невідомого. Інтерес до стилістично забарвленого виступає стимулом до різного роду впливів, особливо, якщо вони чітко і влучно передають щонайменші відтінки думки. Очевидно, причина вибору маркованої одиниці у мовленні викликається не відсутністю нейтральної одиниці, що позначає певну реалію, а прагненням відшукати найкращу форму втілення експресивно-оцінної інформації. Фокусування на відмінностях, нюансах предметів, явищ дійсності є суттєвим для виникнення низки арготизмів, фамільяризмів, вульгаризмів тощо.

Як відомо, концептуалізація є глибинним процесом, у формі якого людина структурує світ у мисленні у вигляді концептів та одночасно вербалізує цей світ. Стилістичні субконцепти (становлячи собою певним чином ментально упорядковану стилістичну інформацію) виступають фіксованими, стандартними уявленнями про певний предмет чи об'єкт, і є закодованими в структуру мови. Вони виступають елементами спільного знання, яким володіють усі суб'єкти певного мовного варіанту, утворюючи стереотипи свідомості. Ключем для викриття стереотипів нації можуть слугувати лексичні конотації, які ми, слідом за Ю. Д. Апресяном, розуміємо як несуттєві, але усталені ознаки поняття, що позначаються лексемою та втілюють прийняту в суспільстві оцінку відповідного предмету чи факту, відбивають пов'язані зі словом культурні уявлення та традиції [Апресян 1995, с. 160]. Таким чином, завдання виявлення розвитку концептуальної системи носіїв французької мови зводиться до виявлення конотацій у базових концептів, а точніше, тих несуттєвих семантичних ознак, які несуть стилістичну інформацію.

У стилістично маркованій лексиці виділяються та закріплюються риси, нетипові для представників нормативного варіанту французької мови. Засвоєння та ставлення до реалій французької культури чи її представників детермінується національно специфічними відмінностями. Узагальнено-типізовані уявлення французів щодо досліджуваних концептів (*homme, femme*) є історично визначеними конденсованими уявленнями та оцінними судженнями про типові особливості психічного складу та про інші характеристики.

Стилістично марковані значення вербальних знаків є відображенням афективних, асоціативних, оцінних нашарувань концепту, тісно зв'язаного зі значенням мовного знаку та поняттям, що за ним стоїть.

Стилістична інформація мовного знаку формує стилістичний субконцепт, одна з частин якого відображає етносоціокультурний досвід носіїв мови. У його формуванні активну роль відіграє функціональність мовного знаку, а також етнокультурні особливості франкомовного етносу. Стилістичні субконцепти сприяють структуруванню та репрезентації концептуальної інформації, що фіксується лексикографічними джерелами.

Вибір для когнітивно-стилістичного аналізу концептів «*homme / чоловік*» та «*femme / жінка*» пояснюється їх загальнолюдською сутністю, – це універсалії, що складають фундамент концептуальної картини світу етносу. За результатами двох вибірок (1968 р. і 2016 р.), ці концепти найкраще висвітлено стилістично маркованою лексикою, а, значить, вони розвиваються, перманентно поповнюючи свою структуру новими когнітивними ознаками. Становлення їх сьогоденного концептуального змісту дозволяє відстежити віддзеркалення менталітету французького етносу в слові, пізнати специфіку відображення та репрезентації когнітивної діяльності французького народу.

У результаті аналізу лексикографічних джерел нами було виділено 105 стилістично маркованих одиниць, які об'єктивують концепт «*homme*» у 1968 р. і 543 одиниці у 2016 р. та відповідно 28 і 150 стилістично маркованих одиниць, що об'єктивують концепт «*femme*». Критерієм їхнього відбору з'явилась обов'язкова актуалізація у їх значеннях концептуальних ознак «чоловіча стать» або «жіноча стать», які ми вважаємо ядреними. Кількісний аналіз стилістично маркованих номінацій концепту «*homme*» виявив домінування негативних характеристик (*andouille, braque, buse, cruche, huître, patate, cinglé, cintré, mollasson, moule, ramolli, rondouillard, etc.*). Зафіксовані лексичні одиниці репрезентують більшість когнітивних ознак концепту «*homme*», серед яких: селюк (*patate, peigne-cul*), йолоп, дурень (*andouille, bourrique, cave, couillon, courge, cul, jean-foutre, patate, schnock, tourte*), п'яниця (*blindé, brindezingue, noir, paf, raide, rond, schlass, soiffard, soûlard*), ледацюга, лежебока (*cossard, feignant, gouape*), божевільний (*braque, cinglé, cintré, dingo, dingue, schnock, tapé, timbré*) тощо.

У результаті поповнення концепту «*homme*» новими відтінками у 2016 р. збагачується ціннісний страт концепту, у зв'язку з чим він обертається новими конотаціями: *cafteur, charognard, crève-la-faim, faisan, fauché, fieffé, jules, micheton, pendard, pignouf, rossard, sacripant, vicelard, viveur, zonard* та ін. Лексичні одиниці *fêtard, nocœur, vadrouilleur* та деякі інші залишаються у словнику 2016 р. зі стилістичним маркуванням *familier*, забезпечуючи стабільність лексичного фонду, що об'єктивує існуюче знання суспільства про розбещеного, аморального чоловіка. Як виходить з семантики нових слів для найменування чоловіка додаються нові кластери інформації: це людина підла, низька, невихована, жадібна, яка діє безцеремонно й отримує корись з нещастя інших людей.

Дослідження стилістичної стратифікації вербальної частини концепту «*femme*» у другій половині ХХ ст. та на початку ХХІ ст. викриває його дворівневу структуру, в якій суттєву роль відіграє саме стилістична складова. Понятійна складова включає у себе образ коханої та образ жінки у сім'ї (дружини, господарки, матері). У стилістичну складову входять виявлені нами суперечливі судження про жінку з негативною та позитивною оцінкою. Дана складова відноситься до інтерпретаційного поля концепту та розташовується на периферії, що ні в

якому разі не свідчить про її маловажність, а лише вказує на ступінь її віддаленості від ядра за ступенем конкретності та наочності образного представлення.

У 2016 р. зафіксовано нові стилістично марковані найменування: коханої жінки (*biche, bichette, biquette, choute, cocotte, doudou, poulette*), дурної, нерозумної жінки (*bedoume, chabraque ou schabraque, connarde, connasse, couillonne, oiselle, pécore*), невродливої жінки (*bringue, callipyge, cheval, grognasse, guenon, hommase, sauterelle, virago*).

Прослідкувавши динаміку зміни стилістичних маркерів лексичних одиниць, що відображають експресивно-оцінний квант знання французів про жінку і зафіксовані у словниках 1968 і 2016 рр., слід відзначити, що негативне ставлення до жінки є, на жаль, пріоритетним.

Отже, концепти «*homme*» і «*femme*» є ключовими у французькій лінгвокультурі, вони відображають особливості історії, традицій, звичаїв французької спільноти. Аналізовані концепти становлять багатопланові, вагомі соціопсихологічні поняття, значущість яких усвідомлюється і мотивується, насамперед, через фонові знання в межах національної культури. Аналіз словникових дефініцій, статистичні дані та когнітивний аналіз свідчать про відбиття у лексико-стилістичній системі французької мови динамічних соціокультурних процесів, експресивно-оцінних характеристик людської сутності, чоловічого та жіночого світів. Концепти «*homme*» і «*femme*» у їх стилістично маркованій вербальній об'єктивації зазнали руху своєї експресивно-оцінної частини. Збільшення й ускладнення смислової структури концептів відбулось за рахунок появи у них додаткових смислів.

Треба відзначити, що стилістичні субконцепти беруть активну участь у формуванні й функціонуванні стилістичної норми, впливають на становлення, розвиток та згасання стилістичного потенціалу концептів та їх вербальних репрезентантів, що у свою чергу призводить до змін у концептуальній картині світу етносу.

Сфера стилістично маркованих мовних знаків, образів, репрезентацій на сучасному етапі є невичерпним джерелом збагачення лексико-стилістичної системи сучасної французької мови. Зазначений процес відбувається як за рахунок стилістично спрямованої переорієнтації загальноновживаних мовних одиниць, так і шляхом створення цілком нових, автентичних для цієї сфери словотвірних елементів. Однак, при формуванні і функціонуванні стилістичних ментальних моделей неможливо чітко виокремити внутрішні та зовнішні системоформуючі фактори, оскільки надані стилістичні системи відносяться до типу відкритих і перебувають у стані постійного розвитку.

Загальною закономірністю розвитку стилістичної системи сучасної французької мови є тенденція послаблення її стилістичного потенціалу за рахунок розширення сфер функціонування її елементів, що виражається у демократизації мови, переміщенні стилістично нижчих шарів і стильової тональності мови в комунікативні сфери, які традиційно обслуговувались мовною стилістикою вищих регістрів, лібералізації стилістичних засад літературної мови з відходом від вже сформованого функціонально-стильового та стилістичного узусу, її фамільяризації (меншою ригористичністю її канонів, ширшими можливостями для мовного самовираження особистості, пошуками нових зображальних засобів мовлення) та вульгаризації (зменшенням стильової відстані між усно-розмовною і книжно-писемною сферами функціонування мови).

Таким чином, доходимо **висновку**, що однією з головних задач когнітивної стилістики є визначення ролі стилістично маркованої лексики у процесі створення і відображення концептуальної інформації. Когнітивний підхід до стилістичної маркованості виявляє її зв'язок з ментальною діяльністю людської свідомості. Проаналізувавши динаміку стилістичного маркування у лексикографічних джерелах, можна дійти висновку, що у межах когнітивно-стилістичного підходу стилістична маркованість стає одним із засобів об'єктивації мовної свідомості.

Подальше вивчення когнітивної природи стилістично маркованого знака як результату пізнання та збереження знання про світ складає **перспективу** наших досліджень.

Література

- Апресян Ю. Д. Коннотация как часть прагматики слова. *Избранные труды. Интегральное описание языка и системная лексикография*. М. : Школа «Языки русской культуры», 1995. С. 156-177.
- Бабенко Л. Г. Лексикографическая параметризация ментальной сущности концепта. *Вопросы когнитивной лингвистики*, 2011. № 3. С. 5-12.
- Болотнова Н. С. Об основных тенденциях развития стилистики и статусе когнитивной стилистики. *Вопросы когнитивной лингвистики*, 2012. № 3. С. 5-12.
- Джусупов Н. М. Когнитивная стилистика: современное состояние и актуальные вопросы исследования. *Вопросы когнитивной лингвистики*, 2011. № 3. С. 65-76.
- Лузина Л. Г. Основные направления развития современной стилистики. *Лингвистические исследования в конце XX в. : сб. обзоров*. М.: ИНИОН РАН, 2000. С. 205–214.
- Маслова В. А. Когнитивная стилистика как синтез научных знаний. *Наука - образованию, производству, экономике : материалы XX (67) регион. науч.-практ. конференции преподавателей, науч. сотрудников и аспирантов*. Витебск : ВГУ им. П. М. Машерова, 2015. Т. 1. С. 135-137.
- Молчанова Г. Г. Когнитивная стилистика и стилистическая типология. *Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация*, 2001. № 3. С. 60-71.
- Никитин М. В. Развернутые тезисы о концептах. *Вопросы когнитивной лингвистики*, 2004. № 1. С. 53-64.
- Орлова О. В. Когнитивно-стилистический анализ текстовых концептов в контексте современных лингвоконцептологических исследований. *Вестник Томск. гос. ун-та*, 2009. № 326. С. 34-37.
- Пацора И. В. О некоторых проблемах когнитивной стилистики. *Университетские чтения ПГЛУ*. Пятигорск : 2013.
- Le Petit Larousse Illustré*. P. : Larousse, 1968. 1789 p.
- Le Petit Larousse Illustré*. P. : Larousse, 2016. 1812 p.

(Матеріал надійшов до редакції 5.10.18. Прийнято до друку 21.10.18)

УДК: 81-13:81'23:81'272:81'373.612.2

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2018-74-06>

ДОБРОВОЛЬСЬКА М. Б.

(Запорізький національний університет)

КАТЕГОРІЯ ОЦІНКИ ЯК ПРЕДМЕТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Стаття присвячена аналізу оцінки як лінгвістичної категорії. В статті подані сучасні дефініції щодо інтерпретації категорії оцінки. У сучасній лінгвістиці оцінку розглядають як засіб вираження інформації про об'єкт, про цінність певних предметів та явищ з точки зору їх узгодження з певними інтересами, вимогами, уподобаннями мовця, спосіб відображення його ціннісного ставлення. Оцінка виражає об'єктивно-суб'єктивний характер, а значить реалізує суб'єктивні уявлення про об'єктивний світ чи події та залежить від автора мовлення, його уявлень про цінність об'єкта, соціальні норми, смаки, інтереси, відчуття та ін.

Мовна оцінка має свою структуру, головними елементами якої є суб'єкт, яким виступає людина чи соціум, об'єкт, тобто особа, предмет чи явище об'єктивної дійсності та оцінний предикат (власне оцінка). До другорядних елементів відносять підґрунтя оцінки, оцінну шкалу та оцінний стереотип.

У статті з'ясовано параметри оцінки, її риси та сутнісні характеристики, які свідчать про те, що оцінка є наслідком осмислення та відображення дійсності через призму її сприйняття людиною. Оцінка має широке лінгвістичне наповнення, тому реалізується за допомогою різноманітних мовних засобів.

Велику кількість та багатогранність підходів до вивчення та трактування лінгвістичної категорії оцінки зумовлюють певні ознаки, що стали основою типологічних класифікацій оцінки. Оцінки класифікують на абсолютні та порівняльні, раціональні та емоційні, а також в залежності від взаємин суб'єкта та об'єкта оцінки.

Категорія оцінки, проявляючись на всіх рівнях мови, дає підстави стверджувати, що оцінка як категорія має власний когнітивно-дискурсивний потенціал. При цьому когнітивно-дискурсивний потенціал оцінки трактується як арсенал засобів її реалізації, який достатньо різноманітний: від лексичних до дискурсивних. Форми вираження оцінки різні в просторі і часі, вони варіюються від експліцитних до імпліцитних.

Ключові слова: категорія оцінки, структура оцінки, критерії класифікації, раціональна оцінка, емоційна оцінка, метафора

Dobrovolska M. B. The category of evaluation as a subject of linguistic research. The article is devoted to the analysis of the evaluation as a linguistic category. The article presents modern definitions concerning the interpretation of the evaluation category. In modern linguistics, evaluation is viewed as a means of expressing information about an object, the value of certain objects and events in terms of their agreement with certain interests, requirements, preferences of the speaker, and a way of representation its value relation. The evaluation is objective-subjective, and therefore it realizes subjective conceptions about the objective world or events and depends on the author of the speech, his ideas about the value of the object, social norms, tastes, interests, feelings, etc. Language evaluation has its own structure, the main elements of which is the subject, which acts as a person or socium, an object, that is a person, object or event of objective reality, and an estimated predicate (own estimation). The secondary elements include the basis of the evaluation, the evaluation scale and the evaluated stereotype.